

Vitbok

Apotekens roll i samhället

Sveriges Apoteksförening

Förord

Johan Wallér

VD Sveriges Apoteksförening



VD har ordet

Det här är Sveriges första vitbok om apotek – om apotekens funktion och dess självklara roll i samhället. Det glädjer mig. Inte minst eftersom vitboken representerar åsikter som alla apoteksaktörer står bakom. Syftet med denna skrift är inte att ge alla svaren, utan istället lägga grunden för en diskussion om apotekens roll idag och i framtiden. För en branschförening, vars medlemmar agerar på en helt ny marknad, är det viktigt att vara en röst i debatten och bidra till utvecklingen av apoteksmarknaden. Vi förmedlar branschens uppfattning och vill bidra till att öka omvärldens kunskap om apotekens verksamhet som helhet, liksom i enskilda frågor som rör vår verksamhet. Vi vill medvetandegöra omvärlden om apotekens viktiga roll inom hälso- och sjukvården och den roll apoteken spelar – och kan spela – för en god läkemedelsanvändning.

I kundernas ögon innebär apoteken och vår personal en trygghet. En möjlighet att ställa frågor och få råd. Dessutom är den överväldigande majoriteten av våra kunder nöjda med sina apoteksbesök. Ett fungerande apotek är ett apotek som har en nära och förtroendefull relation med kunden och som kan hjälpa till med att få bästa möjliga läkemedelsanvändning. Som bransch vänder vi oss emot alla tendenser till att likna apoteken vid ett utlämningsställe för läkemedel. Därför vill vi synliggöra apotekens ovärderliga roll som den första och sista länken i vårdkedjan och lyfta fram vår givna roll som läkemedelsrådgivare.

Apotekens kärnverksamhet är att erbjuda vägledning om läkemedel. Det är apotekspersonalen som har kunskapen om läkemedel och dess effekter, såväl de positiva som de negativa. Patienterna kan därmed lita på att apoteken förmedlar ansvarsfull rådgivning som grundas på kunskap om hur läkemedel fungerar, hur de ska användas, hur de interagerar med varandra och vilka biverkningar som kan inträffa. Detta handlar i högsta grad om att värna patientsäkerheten.

Apoteken har ökat i antal och tillgängligheten med den. Därmed har också apotekens potential att kunna utveckla läkemedelsrådgivning i vårdkedjan ökat. Apoteken har Sveriges i särklass största och bästa expertis när det gäller läkemedel och läkemedlens betydelse för patienten. Denna resurs kan användas bättre och därigenom bidra till minskade kostnader för felaktig läkemedelsanvändning samt minska risken för att patienter lider i onödan på grund av felaktig medicinering.

Efter ett antal år med en ny apoteksmarknad är det dags att utvärdera apotekens roll som rådgivare i vårdkedjan. Sveriges Apoteksförening synliggör i denna vitbok omständigheter som på olika sätt möjliggör eller hindrar apoteken från att vara vårdkedjans främsta rådgivare för en bättre läkemedelsanvändning. Vitboken redovisar också exempel från branschen där man genom att specialisera sig eller samarbeta med vård och omsorg framgångsrikt har lyckats etablera arbetssätt för att utveckla läkemedelsrådgivningen.

Vår förhoppning är att vitboken bidrar till en engagerad diskussion mellan patienter, politiker, vårdpersonal, apotek och andra aktörer inom hälso- och sjukvården. För Sveriges Apoteksförening blir diskussionen kring vitbokens frågeställningar viktig och finns med i föreningens arbete för en kompetent, patientinriktad och framgångsrik apoteksmarknad.

Johan Wallér



VD Sveriges Apoteksförening

Innehåll

Ett samhälle i förändring	5
Den demografiska utvecklingen.....	5
Hälsa- och sjukvård i förändring	6
Läkemedelsanvändning - utmaningar och möjligheter	6
Apoteksbranschen i förändring.....	8
Omregleringen av apoteksmarknaden.....	8
Kunderna på den nya apoteksmarknaden	11
Apotekens roll i vårdkedjan	12
Står för kunskap i vårdkedjan	12
Farmaceutisk omsorg.....	13
Avlastar primärvården och bidrar till en bättre folkhälsa.....	14
Rätt förutsättningar för att kunna agera rådgivare	16
Otydligt utpekande av ansvar och roller i vårdkedjan från lagstiftaren och myndigheter.....	17
Ekonomi - apoteken måste få ersättning för sin insats.....	18
Begränsningar i verksamheten.....	19
Att apoteken inte befinner sig i patientens närhet.....	22
Kunskap och rådgivning kring läkemedel.....	24
Kostnaderna för läkemedel kan minska genom effektiv rådgivning och uppföljning.....	24
Generiska läkemedel.....	25
Läkemedel och miljöpåverkan.....	28
Avslutningsvis	30

Ett samhälle i förändring

Samhället förändras och Sveriges apotek måste möta dessa förändringar som en aktiv aktör i samhällsdebatten och tydligt föra fram de intressen och värden som branschen står för. Målet är att stärka branschens kärnverksamhet – det farmaceutiska kunnandet och rådgivningen till patienterna. Därmed garanteras också lönsamheten och långsiktigheten i verksamheten. Apoteksbranschens utmaning är att orientera sig och navigera i en föränderlig värld samt inta en position som en aktiv och engagerad aktör i svensk hälso- och sjukvård.

Den demografiska utvecklingen

Tack vare en positiv ekonomisk, social och medicinsk utveckling lever vi längre. En allt äldre befolkning ställer också högre krav på samhällelig service som vård, omsorg och mediciner. En rapport från Karolinska Institutets folkhälsoakademi som tagits fram på uppdrag av Stockholms läns landsting visar att en konsekvens av en allt äldre befolkning är fler fall av sjukdomar.¹ Rapporten visar att antalet fall av hjärtinfarkter kommer att öka med 85 procent för männen och 103 procent för kvinnor fram till år 2050. Skulle befolkningen enbart växa utan att åldersstrukturen ändrats hade ökningen av antalet fall av hjärtinfarkt istället varit 13 procent för männen respektive 42 procent för kvinnor, det vill säga betydligt mindre. Ett ökat behov av vård och mediciner kombinerat med en ökande andel av befolkningen som inte är i arbetsför ålder – vilket betyder minskade skatteintäkter – gör att samhället måste finna nya lösningar på att skapa långsiktig hållbarhet i landets välfärdssystem. Det gäller samhällets alla delar; det offentliga, näringslivet och civila samhället.

Hälso- och sjukvård i förändring

Hälso- och sjukvården förändras. Idag används allt mer avancerad vårdteknik på sjukhusen, vilket skapar förutsättningar för att patienten snabbt kan åka hem och fortsätta behandlingen med hjälp av läkemedel. Utvecklingen går ständigt framåt med nya kunskaper och nya läkemedel. En snabb utveckling ställer också högre krav på kunskap om läkemedlen, hur de används och vilka effekter de har.

Läkemedelskonsumtionen har ökat markant i Sverige under de senaste tre decennierna. Läkemedelskonsumenter är idag mer medvetna och informerade om olika preparat – inte minst genom erfarenhetsutbyte patienter emellan, internet och sociala medier – och människor har idag större krav än tidigare på att läkemedlen ska vara tillgängliga och effektiva. Parallellt växer gruppen äldre i samhället, en grupp som ofta behöver använda flera olika läkemedel samtidigt, vilket ökar komplexiteten och därmed vikten av bra rådgivning och god uppföljning.

Sverige kommer på sikt att få ett underskott av utbildad vårdpersonal. Fram till år 2025 går nästan 38 procent av Sveriges undersköterskor och vårdbiträden i pension, motsvarande drygt 190 000 personer. För många kommuner är det en utmaning att möta framtidens behov av vårdpersonal. Det skulle behövas 6 400 nya undersköterskor i Sverige varje år. Samtidigt som pensionsavgångarna blir stora de kommande åren har intresset för gymnasieskolans vård- och omsorgsutbildningar fallit till en bottennivå. De senaste tre åren har antalet elever som påbörjat en sådan utbildning minskat med 35 procent.² Denna utveckling innebär både en utmaning och en möjlighet för apotekens roll att bidra till en effektiv och god läkemedelsanvändning och därmed minska trycket på vården.

Läkemedelsanvändning - utmaningar och möjligheter

Läkemedel innebär stora möjligheter att bota och lindra sjukdomar, men samtidigt finns det ett flertal utmaningar med ökad läkemedelsanvändning som

rör patientsäkerhet, kostnader för staten och miljöpåverkan. Läkemedel som används felaktigt är ett stort problem för såväl enskilda personer som för samhället. Samhällets nota för felanvändning av läkemedel uppgår till 10 miljarder kronor.³ Regeringen har tagit fram en nationell läkemedelsstrategi för att hantera utmaningarna på området där man konstaterar att läkemedelskostnadernas storlek påverkas av ett flertal faktorer: medborgarnas behov som följer demografi och hälsa, förskrivningsmönster, läkemedelsindustrins marknadsaktiviteter, myndighetsbeslut och landstingens styrning samt priset på läkemedel. I denna strategi borde det tydligare framgå att den läkemedelsrådgivning som förmedlas på apoteken utgör en viktig faktor som bidrar till att påverka patientsäkerhet och statens kostnader för läkemedel.

I denna föränderliga omvärld är det inte möjligt att påverka alla trender men Sveriges Apoteksförening kan konstatera att det finns hittills outnyttjade eller bara delvis utnyttjade möjligheter att ge apoteksbranschen en viktigare roll i vårdkedjan. Därigenom skulle vi bidra till en mer tillgänglig och säker hälso- och sjukvård för patienten och en effektivare och billigare sjukvård för staten.



Apoteksbranschen i förändring

Omregleringen av apoteksmarknaden

Ett antal år har nu passerat sedan omregleringen av apoteksmarknaden och det har varit en omvälvande tid för branschen. Det har handlat om att etablera sig i den nyordning som råder på marknaden, i en tid som samtidigt har präglats av finansiell oro. Generellt sett har det varit en positiv utveckling med allt fler apoteksaktörer på marknaden, samtidigt som lönsamheten har varit ett problem för ett antal apotek. Den totala omsättningen för 2011 var cirka 33.5 miljarder kronor.

Den första juli 2009 trädde en omfattande förändring i kraft. Apoteksmarknaden öppnades då upp för fler aktörer än Apoteket (AB) att bedriva apoteksverksamhet. Det var den mest omfattande förändringen sedan 1971 då riksdagen beslutade att förstatliga apoteksverksamheten. Under 38 år fanns det endast en enda apoteksaktör på den svenska marknaden.

Vid tiden före omregleringen fanns det cirka 920 apotek i landet, vilket innebar att det gick cirka ett apotek på 10 000 invånare. Sverige hade sämst apotekstäthet i Europa, där genomsnittet låg på cirka 4 000 invånare per apotek. Det fanns tre huvudsakliga målsättningar bakom beslutet om en omreglering av den svenska apoteksmarknaden:

- **Ökad tillgänglighet till läkemedel**
- **Bättre service och ett större tjänsteutbud**
- **Låga läkemedelskostnader**

Dessutom skulle omregleringen tillvarata apotekens bidrag till en förbättrad läkemedelsanvändning i kombination med de insatser som görs inom hälso- och sjukvården. En förutsättning för omregleringen var att kompetens och säkerheten kring läkemedel skulle bibehållas.

Idag har vi i Sverige en helt ny situation på apoteksmarknaden med ett flertal olika aktörer, nya apotek och en bransch som andas utveckling och framtidstro. Fram till 2012 hade apoteken ökat med cirka en tredjedel i antal. Det betyder drygt 300 fler apotek och 7 635 invånare per apotek, jämfört med tidigare 10 000. I Stockholm har den största förbättringen skett vad gäller apotekstäthet med 4 128 färre invånare än tidigare per apotek. Apoteksföretagen konkurrerar med att erbjuda kunderna bättre öppettider, tjänster, service och ett varierat sortiment av produkter. Allt detta har skett utan ökade kostnader för skattebetalarna.

Då läkemedel inte är som andra varor utan ska användas enligt specifika instruktioner för att inte medföra risker, samt subventioneras av staten, kommer apoteksmarknaden även fortsättningsvis att vara strikt reglerad för att garantera att medborgarnas intressen tillvaratas både som konsumenter, patienter och skattebetalare. Det gäller inte minst behovet av att säkerhetsställa en hög kompetens och säkerhet i läkemedelsförsörjningen, där apoteken spelar och vill fortsätta spela en stor roll när apoteksmarknaden fortsätter att utvecklas.

Det arbetar över 10 000 personer på apotek i Sverige. De yrkeskategorier som arbetar på apoteken är apotekare, receptarier, apotekstekniker och övrig personal. Apoteksbranschens höga tillväxttakt har haft en stor effekt på behovet av arbetskraft. Samtidigt som antalet sökande har minskat till de farmaceutiska utbildningarna sker också stora pensionsavgångar inom branschen. På vissa orter, särskilt i glesbygd, har apoteken svårt att rekrytera utbildad personal. Fler arbetsgivare och ett stort antal nya apotek har lett till en väldigt positiv löneutveckling i branschen. Arbetsmarknaden för farmaceuter är därför mycket god. Det är en utmaning för branschen att säkra tillgången till farmaceutisk kompetens och samtidigt medverka till att studenterna rustas för en apoteksmarknad i förändring. Det ställer krav på att andra kunskaper utöver den farmaceutiska kompetensen behövs, såsom breddad medicinsk kunskap liksom kunskap om marknadsföring och entreprenörskap.

Omregleringen har förändrat apoteksmarknadens villkor och är troligen bara i början av en stor utveckling. Olika typer av farmaceutiska tjänster har börjat utvecklas i Sverige, i likhet med vad som sker i övriga Europa. I många länder får farmaceuterna utökade arbetsuppgifter och ansvar. På Irland administrerar farmaceuterna till exempel influensavaccin och adrenalin under förutsättningen att vissa krav på utbildning och informationsplikt följs. De irländska apoteken ersätts av staten per utförd vaccination. Det finns fler och fler exempel där stater ser ekonomiska fördelar med att farmaceuterna med sin spetskompetens avlastar primärvården. I Danmark har man en god erfarenhet av att använda farmaceuternas kompetens i vård- och omsorg och håller därmed nere kostnaden för staten. I en nyligen framtagen rapport konstateras att apotekens insatser har bidragit till att staten gjort en besparing inom hälso- och sjukvården på 1.3 miljarder danska kronor.⁴



Kunderna på den nya apoteksmarknaden

Efter omregleringen av apoteksmarknaden har mycket förbättrats ur kundens perspektiv, till exempel när det gäller närhet till ett apotek och apotekens ökade öppettider. Samtidigt finns det mycket som kan förbättras vad gäller de tjänster och produkter som kunderna har möjlighet att köpa eller på annat sätt få tillgång till.

Enligt Sveriges Apoteksförenings mätningar är apotekens kunder mycket nöjda efter sitt besök på ett apotek. Många kunder är dock ovetande om vilka tjänster som ibland erbjuds på ett apotek, såsom exempelvis utökad rådgivning i samband med att man hämtar ut sin medicin, att man på vissa apotek kan mäta sitt blodtryck, göra allergitest, träffa en sjuksköterska eller skraddarsy sin rökavvänjning.

Apotekens erfarenhet är också att den dialog som personalen har med kunden vid läkemedelsköp inte sällan handlar om frågor och synpunkter kring dagens statliga regler för utbyte av likvärdiga läkemedel till det som för tillfället är billigast på marknaden. Eftersom kunderna inte får det preparat som de är vana vid eller det som läkaren skrev ut blir frågorna ofta många och ifrågasättande. Samtidigt blir samtal kring biverkningar, svårigheten att ta medicinen eller dosering ofta marginaliserade och hinns inte med. Det faktum att drygt 1 000 läkemedel efter myndighetsbeslut ska bytas ut varje månad, vid samma tidpunkt, på samtliga apotek i hela landet medför att apoteken har problem att ha rätt vara i lager. Detta leder i sin tur till att apoteken inte har optimala förutsättningar att bygga en förtroendefull relation med sina kunder.

Apotekens roll i vårdkedjan

Apoteken är en del av den svenska hälso- och sjukvården och ansvarar för en trygg och säker läkemedelsförsörjning i hela landet. Apoteken är den första och sista länken i vårdkedjan för en person som drabbats av sjukdom och hälsobesvär. Apoteken är – med över 280 000 besökare om dagen – den länk i vårdkedjan som träffar flest patienter. Det är naturligt att patienten står i fokus för apotekens verksamhet. Apoteken står för kunskap, rådgivning och säkerhetsställer att rätt läkemedel når patienten. Apoteken bidrar därmed på många sätt till att avlasta primärvården och agera för en bättre folkhälsa.

Står för kunskap i vårdkedjan

När patienten får ett läkemedel utskrivet av sin läkare får patienten ofta information om varför läkemedlet ska användas. Läkaren har dock inte alltid kunskap om hur läkemedlen verkar eller den kunskap som krävs för att bedöma den samlade effekten av de läkemedel som patienten använder. De som är utbildade till att vara experter på läkemedel är de farmaceuter som arbetar på apoteken. Universitetsutbildningarna för att bli receptarie och apotekare är 3 och 5 år respektive. Ingen annanstans i vårdkedjan finns en sådan läkemedelskunskap samlad.



Svenska apotek ligger i framkant i Europa när det gäller personalens utbildningsnivå. Apotekspersonalen kan genom sin kompetens bidra till en bättre hälsa och visa läkemedlens roll i behandlingskedjan. Exempel på tillvaratagandet av den farmaceutiska kompetensen finns inom slutenvården där den bidrar till en positiv utveckling mot en bättre läkemedelsanvändning. Sjukhuspatienter löper risk för att drabbas av felmedicinering men en nyligen framlagd avhandling visar att då apotekare ges en roll i vårdteamen förbättras läkemedelsbehandlings kvaliteten och säkerheten genom att minska läkemedelsfelen och minska antalet olämpliga läkemedel.⁵

Farmaceutisk omsorg

Utöver att tillhandahålla läkemedel är rådgivning apotekens i särklass viktigaste uppgift. Personalen ger råd om vilken behandling som passar till egenvårdskunder. De gör en första bedömning av om det receptfria utbudet är tillräckligt, eller om kundens tillstånd kräver ett läkarbesök eller annan vårdkontakt. När förskrivna läkemedel hämtas ut spelar personalens kompetens en central roll. I dialog med kunden säkerställs att medicineringen är rimlig i förhållande till ålder, kön och andra omständigheter. Rådgivningen kan vara extra viktig för personer som behöver flera olika mediciner för olika åkommor. Dialogen med kunden kan ha avgörande betydelse för om patienten verkligen använder de föreskrivna läkemedlen och gör det på avsett sätt.

Apoteksbranschen står för "farmaceutisk omsorg" vilket innebär att personalen strävar efter en dialog med patienten för att se individens behov. Vid varje möte är målet att genom aktiv dialog, information och rådgivning hjälpa till att välja rätt varor för egenvårdsbehandling och ge råd om hur receptbelagda läkemedel ska användas för att bäst bidra till en effektiv behandling. Genom att kombinera en hög kompetens med kunddialog utifrån både lagstiftade och sedan 2011 även branschens egna kvalitetskrav – "God apotekssed"⁶ – garanterar alla apotek trygghet och säkerhet vid expedition och försäljning av läkemedel.

Avlastar primärvården och bidrar till en bättre folkhälsa

Det ligger en stor framtidspotential i att apoteken har möjlighet att i större utsträckning komplettera primärvården. Apoteken kan avlasta primärvården genom att erbjuda rådgivning och försäljning av produkter för behandling av enklare åkommor, så att inte allmänheten i onödan uppsöker sjukvården. Vidare erbjuder många apotek en rad enklare tjänster som exempelvis provtagningar av olika slag. Apoteken kan fånga upp personer som ännu inte är patienter i primärvården, men som kan ha stor nytta av apotekens tjänster som stöd för att leva ett hälsosammare liv, exempelvis personer som lider av övervikt eller rökare. Fortfarande röker cirka 1 miljon svenskar varje dag. Av dessa beräknas mer än hälften vilja sluta röka och minst var tredje vill ha hjälp med detta. Den kunskap som finns på apoteken kan på så sätt bidra både till en bättre folkhälsa och innebära en avlastning för primärvården, vilket betyder minskade kostnader för hälso- och sjukvårdssektorn. Det är branschens förhoppning att det i framtiden ges bättre förutsättningar för apoteksledet att kunna komplettera primärvården. För att det ska vara möjligt krävs att samhället hittar ekonomiska ersättningsmodeller som fungerar stimulerande och är konkurrensneutrala.

Det har börjat växa fram ett antal nya tjänster och produkter som erbjuds kunderna på apoteken runt om i landet. Här är några exempel:

- **Rådgivning inom hälsoområdet**

Ett flertal apotek har utvecklat riktade rådgivningstjänster för läkemedel som inte är receptbelagda. Det erbjuds också personlig läkemedelsrådgivning, hälsocoachning, olika typer av hälsokollar och rådgivning kring solskydd. Försök har också gjorts att skraddarsy program och uppföljning för rökavvänjning, extra stöd till personer med diabetes eller kost- och motionsråd som riktar sig till överviktiga.

- **Sjukvård på apotek**

Exempel finns där patienterna kan uppsöka kliniker på apotek utan att behöva beställa tid och får möjlighet att träffa en sjuksköterska, och vid behov även läkare via videolänk. Tjänsterna som man kan erbjuda är bland annat vård för enklare sjukdomar, hälso- och diabetestester, blodtrycksmätningar och vaccinering.

- **Tester och prov**

Flera apotek erbjuder prov och tester av olika slag. Det kan handla om allergitester, livsstilstest, test vid magbesvär, blodsockerkoll och blodtrycksmätning.

- **Rådgivning per telefon och webb**

Apoteken har på många sätt förbättrat sin information till kunderna och arbetat på att öka tillgängligheten. Via telefon och webb kan man numera ställa frågor om läkemedel och övriga produkter, göra beställningar, hitta närmsta apotek och ta reda på om det läkemedel man söker finns inne på just det apotek kunden tänkt att besöka. Många apotek utvecklar också webbinformation till specifika patientgrupper och självskattningstjänster på webben där kunderna kan få vägledning i olika hälsofrågor.

- **Informationssatsningar genom seminarium och föreläsningar**

För att öka kunskapen om läkemedelsanvändning och hälsa anordnar många apotek föreläsningar och seminarier som vänder sig till både kunder, beslutsfattare, vård- och hälsosektorn.

Rätt förutsättningar för att kunna agera rådgivare

Syftet med omregleringen var att öka tillgängligheten och därmed förbättra apoteksservicen i hela landet. Målet var att bibehålla kompetens och säkerhet i läkemedelsförsörjningen, samt att tillvarata apotekens möjligheter att bidra till en bättre läkemedelsanvändning.

Sveriges Apoteksförening ser att apoteken har mycket stora möjligheter att i framtiden kunna bidra till ökad patientsäkerhet och minskade samhällskostnader – och att det också behövs. I en nyligen genomförd studie framgår det att över 200 000 patienter felmedicinerar årligen, enbart beroende på de generiska utbyten som sker.⁷ Varje år dör ett förskräckande stort antal personer på grund av att de felaktigt använder eller låter bli att använda läkemedel.⁸ Samhällets kostnader för felmedicinering uppskattas till 10 miljarder kronor årligen.⁹ Undersökningar visar att kunder som fått rådgivning tycker att de har stor användning av informationen, samtidigt som förtroendet för apotekens kompetens och kunnande ökar. I mötet med patienten skapar apoteken trygghet, förmedlar kunskap och bidrar till en bättre läkemedelsanvändning.

Apoteken har kapacitet att i högre grad användas som rådgivare i vårdkedjan. Vården behöver dock vara öppen för nya vägar och bidra till bättre förutsättningar för att utföra denna uppgift. Apoteken har till skillnad från de förskrivande läkarna en möjlighet att överblicka patienternas samlade recept om de recepten finns med i det elektroniska receptregistret. De läkemedel som faller utanför receptregistret är de som förskrivs med hjälp av pappersrecept eller om det handlar om receptfria läkemedel eller naturläkemedel. Sveriges Apoteksförening uppmanar därför vården att fasa ut pappersrecepten och enbart använda elektroniska recept för att möjliggöra att apoteken kan göra en värdering över patientens samlade läkemedelsanvändning. Apoteken har rätt kompetens, vilja och ambition att ta en större roll som läkemedelsrådgivare i vårdkedjan. För att branschen ska kunna ta nästa steg och möta vårdens och patienternas behov måste en rad frågor hanteras, framför allt politiskt.

Några exempel är:

- **Otydligt utpekande av ansvar och roller i vårdkedjan från lagstiftaren och myndigheter**
- **Ekonomi - apoteken måste få ersättning för sin insats**
- **Begränsningar i verksamheten**
- **Att apoteken inte befinner sig nära patientens vårdssituation**

Otydligt utpekande av ansvar och roller i vårdkedjan från lagstiftaren och myndigheter

Sveriges Apoteksförening kan konstatera att regeringen anser att läkemedelsrådgivning är viktigt ur två aspekter¹⁰. För det första bidrar det till en ökad patientsäkerhet och för det andra håller det statens kostnader nere. Sveriges Apoteksförening anser att regeringen inte tillräckligt tydliggjort vem som har ansvaret för läkemedelsrådgivning.

Varje år lägger staten stora resurser på att utbilda receptarier och apotekare – och ingen annan profession i vårdkedjan har samma samlade kunskap om hur läkemedel fungerar och hur de påverkar kroppen. Att regeringen tydligare pekar ut farmaceuter som läkemedelsrådgivaren i vårdkedjan och möjliggör för denna profession att använda sin kompetens är en naturlig följd av satsningen på att utbilda personer i farmakologi. För att leva upp till detta krävs också adekvata ekonomiska resurser i apoteksledet.

Att apotekens roll som läkemedelsrådgivare inte är tillräckligt tydlig skapar naturligtvis en frustration bland farmaceuter. Regeringen måste tydligare ange vem som har uppgiften om att informera patienterna om läkemedel och dess effekter. Det krävs en rejäl satsning på läkemedelsrådgivning, inte minst för att möta behoven hos Sveriges åldrande befolkning. På apoteken arbetar Sveriges

främsta läkemedelsexpert vilket borde tydliggöras inom ramarna för hälso- och sjukvården. Ett ökat samarbete mellan vården och apoteken ger ett effektivare resursutnyttjande till gagn för såväl patienter som för staten som står för merparten av läkemedelskostnaderna.

Ekonomi - apoteken måste få ersättning för sin insats

Receptbelagda läkemedel står för cirka 80 procent av den totala omsättningen för öppenvårdsapoteken i Sverige. När apoteken expedierar receptbelagda läkemedel inom läkemedelsförmånen betalar kunden en viss del av kostnaden, den så kallade egenavgiften. Egenavgiften regleras av det högkostnadsskydd som riksdagen beslutar om. Idag ligger den maximala summan som en privatperson kan betala under en tolv månaders period på 2 200 kronor. Resterande del fakturerar apoteken månadsvis det landsting där patienten bor. Apoteken kan inte påverka försäljningen av receptbelagda medel, eftersom volymer genereras av förskrivande läkare samtidigt som inköps- och försäljningspriserna fastställs av Tandvårds- och Läkemedelsförmånsverket (TLV). Mellanskillnaden mellan dessa två priser utgör handelsmarginalen. Apoteken styr således inte över sin handelsmarginal och har därför en mycket begränsad möjlighet att påverka sin omsättning jämfört med de flesta andra branscher. Det får till följd att apoteken inte själva kan öka det ekonomiska utrymme som krävs för att kunna utöka sin rådgivning.

Det finns idag inte heller några möjligheter för apoteken att få ersättning för rådgivningsservicen från landstingen. Samtidigt är det inte rimligt att patienten ska betala en avgift för att få rådgivning och information som bör ingå i den vård som ges.

För att kunna öka utrymmet för sin rådgivningsfunktion kring läkemedel måste apoteken idag söka resurserna någon annanstans i verksamheten, till exempel genom ökad försäljning av andra varor i sortimentet såsom hygienprodukter. Om apoteken i allt större grad måste koncentrera sig på annat än sin kärnverksamhet riskerar läkemedelsrådgivningen på sikt att urholkas. Apotekspersonal är mycket kompetent inom områdena information och rådgivning. Om de inte kan använda sin kompetens kommer apoteken sannolikt bli mindre attraktiva som arbetsplatser. Sveriges Apoteksförening anser att apoteken måste ha möjlighet att finansiera sina tjänster inom handelsmarginalen eller genom att apoteken på annat sätt får betalt för utförd tjänst.

TLV genomförde 2012 en första översyn av apotekens handelsmarginal sedan omreglering av apoteksmarknaden hösten 2009.¹¹ I den konstaterades att Sverige har fått över 300 nya apotek, längre öppettider och en mångfald av apoteksaktörer. Samtidigt har inte försäljningen av receptbelagda läkemedel ökat vilket innebär att det är fler apotek som ska klara sig på intäkterna från samma totala försäljningsvolym. TLV drog slutsatsen att det inte finns någon anledning att ändra nivån på apotekens handelsmarginal då den i deras ögon bara påverkar summan av antalet apotek.

Sveriges Apoteksförening menar att TLV ignorerar handelsmarginalens betydelse för att apoteken ska kunna leva upp till förväntningarna att både förbättra tillgängligheten och samtidigt vara med och förbättra läkemedelsanvändningen och bibehålla den höga kompetensnivån. Sveriges Apoteksförening menar att ett ökat antal apotek och betydligt bättre öppettider än tidigare måste betyda att handelsmarginalen förbättras, annars riskerar branschen snabbt att få ett bakslag med resultatet att flera apotek inom en snar framtid måste stängas eller att servicen på apoteken försämras. Det vore en utveckling som ingen apoteksaktör skulle välkomna.

Begränsningar i verksamheten

Omregleringen har avsevärt förbättrat patienternas tillgänglighet till apotek. 74 procent av befolkningen har idag mindre än fem minuter till närmaste apotek och när det gäller öppettiderna har det skett en rejäl förbättring; från 42 timmar i veckan till nära 53 timmar i veckan per apotek i genomsnitt. Framförallt är det på helgerna som apotekens öppettider har ökat mest.¹²

En Sifundersökning som genomfördes 2012 visade att 96 procent av svenskarna bedömde sin senaste besöksupplevelse på ett apotek som utomordentlig bra eller bra¹³. Det är en mycket hög kundnöjdhet, men Sveriges Apoteksförening menar att det ändå finns en potential i att förbättra servicen till kunder och samtidigt även bidra till minskade kostnader för staten när det gäller felaktig läkemedelsanvändning.

Idag vet inte alla patienter att de har möjlighet att få rådgivning kring sin medicinering när de hämtar ut sitt recept. Det handlar om både attityd och kunskap hos patienterna som branschen i större grad måste ta till sig och arbeta för att förändra.

Tjugofyrtimmarsregeln, eller snarare tillhandahållandeskyldigheten som det egentligen heter, innebär att alla läkemedel som skrivs ut på recept ska göras tillgängliga för kunden inom ett dygn på det aktuella apoteket. Detta är reglerat i lag och kraven skärptes i och med omregleringen. Dessutom har branschen en egen policy som ställer högre krav än vad lagen kräver – om ett apotek inte har det preparat som en kund behöver så ska närliggande apotek kontaktas så snabbt som möjligt för att om möjligt hänvisa kunden dit. Runt 95 procent av alla recept expedieras samma dag som kunderna besöker sitt apotek för att hämta sin medicin. Om inte apoteken direkt kan expediera det läkemedel som kunden behöver så innebär alltså lagkravet att man ska införskaffa läkemedlet inom 24 timmar. Detta är ofta inte möjligt. En viktig orsak till apotekens problem med att upprätthålla 24-timmarsregeln är att läkemedelsleverantörerna som ansvarar

för leverans av läkemedel till apoteken inte omfattas av regeln. Det finns alltså inget lagkrav på tillverkaren att kunna leverera ett läkemedel till apoteket inom 24 timmar. Apoteken har därmed mycket små möjligheter att påverka sin varuförsörjning eller att ställa krav på bättre och säkrare leveranser.

Det är också en utmaning för apoteken att på ett trovärdigt sätt kunna förklara för patienten varför de inte kan leva upp till 24-timmarsregeln, då man helt enkelt inte kan leverera ett visst läkemedel. Apoteken vill därför självklart få bättre verktyg för att säkerhetsställa sina leveranser.

Modellen för att byta ut läkemedel mot billigare alternativ, den så kallade generikamodellen har varit positivt för att pressa ned skattebetalarnas kostnad för läkemedel. Men modellen har också många nackdelar, något som ofta blir ett faktum för patienten först när man väl befinner sig på apoteket. Tid för viktig rådgivning ersätts av patientens behov av att få förklarat varför förpackningen, färgen och formen är annorlunda, och inte vilka effekter läkemedlet har på sjukdomen eller hur det ska användas. Det blir apotekets uppgift att möta den förvirring och missnöje som inte sällan uppstår vid frekvent byte av medicin eller uteblivna varor. Samtidigt leder utbytet till att risken för allvarliga problem med felaktig läkemedelsanvändning och patientosäkerhet blir uppenbar.

Problemen påverkar patienternas förtroende för apotekens personal och därför behöver branschen mer aktivt arbeta med kundkommunikation, exempelvis genom patientorganisationerna. Syftet med detta är att åstadkomma en förbättrad förståelse för läkemedelshanteringen på apotek. Framförallt arbetar branschen för att få till stånd en förändring av dagens generikamodell utan att det hotar statens möjligheter att hålla nere kostnaderna för läkemedel. Myndigheter som TLV behöver också ta ett större ansvar för att förtydliga vem som anger ramar och riktlinjer för denna del av läkemedelshanteringen.

Att apoteken inte befinner sig i patientens närhet

Ur ett patientperspektiv är det mycket värdefullt att träffa en läkare tillsammans med en farmaceut. Socialstyrelsen beslutade 2012 att läkare måste följa upp äldres användning av läkemedel på ett mycket mer strukturerat sätt än tidigare.¹⁴ Beslutet går ut på att verksamhetschefen vid ett sjukhus eller vårdcentral ska utse en läkare som ansvarar för uppföljningen av en äldre persons användning av läkemedel. Sveriges Apoteksförening menar att farmaceuternas kompetens måste användas i detta arbete. Apotekens syfte är att tjäna patienterna och se till att de får högkvalitativ rådgivning om läkemedel. De bör därför i större utsträckning finnas där behoven av kunskap och råd uppstår.

Trots att apoteken har ökat i antal och i större utsträckning finns tillgängliga för patienterna är apotekens roll och närvaro mycket begränsad när patienten vårdas i hemmet, på vårdcentralen, sjukhuset eller på ett äldreboende. Farmaceutens kunskap är inte ifrågasatt men används inte heller där patienten behöver det som bäst.

Det finns goda exempel på apotek som har inlett samarbete med vårdcentraler, vilket har resulterat i en helhetslösning för patienterna. Sveriges Apoteksförening ser en möjlighet att öka apotekens insats för att förbättra patientnyttan, om apotek i större utsträckning hade möjlighet att agera i förhållande till patienterna. Detta kräver dock en strukturerad ersättning för tjänsterna.

Några exempel på hur apoteken skulle kunna bli mer tillgängliga för patienten när den befinner sig i sjukvård och omsorg:

- **Öka flexibiliteten och mobiliteten för apotekens personal och tydliggöra möjligheten av rådgivning utanför den traditionella verksamheten, till exempel i form av läkemedelsrådgivning och läkemedelsgenomgångar inom äldreomsorgen.**

- **Skapa mindre samarbetsgrupper inom läkemedelsbranschen för att utveckla expertis inom ett område, till exempel kunskap och rådgivning inom medicinering för hjärt- och kärlsjukdomar eller diabetes.**
- **Initiera fler och fördjupade samarbeten med de olika vård- och omsorgsaktörerna som till exempel landstingen, för att initiera samarbete mellan läkare och apotek, eller permanenta de försök som gjorts då de har visat på mycket bra resultat för patienten och läkemedelshantering i stort.**

Därför föreslår Sveriges Apoteksförening:

- **Att apotek själva initierar ett starkare och mer organiserat samarbete med representanter från vården och omsorg såsom primärvård, sjukhusvård, hemsjukvård och äldreomsorg.**
- **Att regeringen följer upp omregleringen av apoteksmarknaden och ser över hur tjänsten läkemedelsrådgivning ser ut. Regeringen bör specifikt se över hur de äldres behov av läkemedelsrådgivning är tillgodosett i förhållande till den kompetens som finns i apoteksledet.**
- **Att möjligheterna för apotek att arbeta med läkemedelsöversikter och läkemedelsgenomgångar förbättras. För att kunna åstadkomma det har både stat och landsting en viktig roll.**
- **Att regeringen tydligare definierar och pekar ut apotekens roll som läkemedelsrådgivare i vårdkedjan.**
- **Att regeringen initierar en utredning som ser över om de resurser som finns är tillräckliga för att apoteken ska kunna leva upp till rollen som den naturliga läkemedelsrådgivaren i vårdkedjan.**

Kunskap och rådgivning kring läkemedel

Effektiva läkemedel kan – om de används rätt – åstadkomma dramatiska förbättringar för en individs livskvalitet och livslängd. Men felaktig läkemedelskonsumtion kan ge negativa hälsoeffekter och innebära stora kostnader för samhället.

Läkemedel kan orsaka biverkningar och ge olika skador hos patienten. Därför är kunskap och rådgivning kring läkemedel viktigt utifrån många aspekter och ett prioriterat område för samhället i stort. En fungerande läkemedelsrådgivning kan ha ett avgörande inflytande på hur patienten använder sina läkemedel och därmed också bidra till patientsäkerheten och att hålla nere samhällets kostnader för läkemedel.

Kostnaderna för läkemedel kan minska genom effektiv rådgivning och uppföljning

Läkemedel kan indelas i två grupper. En grupp är de läkemedel som subventioneras av staten och ingår i läkemedelsförmånen, en annan grupp är övriga läkemedel som inte ingår i läkemedelsförmånen. Staten subventionerar vissa läkemedel för att alla ska ha tillgång till en bra och effektiv läkemedelsbehandling. Det är TLV som avgör vilka läkemedel som ska vara subventionerade. Statens utgifter för läkemedel påverkas av ett flertal faktorer. Främst handlar det förstås om hälsoläget i landet tillsammans med hur läkarna förskriver läkemedel. Andra faktorer som påverkar utvecklingstakten är utbudet av läkemedel och introduktionen av nya läkemedel liksom vårdens och patienternas kunskap om läkemedel. En publicerad rapport från Socialstyrelsen pekar på att kostnaderna för läkemedelsförmånerna minskat sedan omregleringen. Statens kostnader för läkemedel var 23,2 miljarder kronor år 2009 och 22,9 miljarder för året därpå. Socialstyrelsen menar att det beror på effekterna av patentutgångar och den prispress som uppstår när generiska varianter av ett originalläkemedel introduceras på marknaden.¹⁵ Under de kommande åren kommer dock läkemedelskostnaderna åter att stiga.

Detta beror bland annat på ökad konsumtion av biologiska läkemedel och på att andelen av befolkningen som är äldre ökar. Sveriges Apoteksförning menar att kostnaderna för läkemedel även påverkas av den rådgivning som patienten får och därför bör, utifrån ett samhällsekonomiskt perspektiv, apotekens roll som läkemedelsrådgivare stärkas.

Generiska läkemedel

Ungefär samtidigt som omregleringen av apoteksmarknaden genomfördes ändrades även det system som användes på apoteken för utbyte av originalläkemedel mot billigare kopior; så kallade generika. Eftersom staten subventionerar en stor del av de läkemedel som förskrivs är tanken med generikasystemet att hålla nere statens utgifter för läkemedel.

Sveriges Apoteksförning tycker att idén med att byta dyra originalläkemedel mot billiga kopior i grunden är bra. Det sparar stora pengar åt skattebetalarna men det finns problem med dagens modell. Efter tre år med en ny apoteksmarknad har man så mycket kunskap och erfarenhet att det bör vara aktuellt med en utvärdering.

Dagens modell för dessa utbyten innebär stora risker för den enskilde patienten. De generika som byts ut varje månad är inte helt lika. De har olika färg, form och olika förpackning. De har olika namn vilket leder till stor förvirring, osäkerhet och misstänksamhet hos många patienter. En följd av detta är att upp till 200 000 personer felmedicinerar och att många patienter inte klarar av att följa sin medicinska behandling¹⁶. Särskilt svårt är det för patienter som tar många olika mediciner då de kan få flera läkemedel utbytta vid apoteksbesöken.

Eftersom läkemedel enligt lag byts relativt frekvent leder det inte sällan till att läkemedelsbolagen inte klarar av att leverera till apoteken, vilket resulterar i att apoteken inte har de läkemedel som kunden behöver. Så många som var 20:e patient får gå hem utan sin medicin eller med en annan medicin än den som var tänkt¹⁷.

Apoteken behöver ha möjlighet att ställa krav på leveranser och vara delaktiga i en tryggare modell för utbyte av läkemedel.

Sveriges Apoteksförening ser behov av att undersöka andra möjligheter som också innebär kostnadskontroll för samhället och som samtidigt ökar patientsäkerheten genom att garantera att efterfrågade läkemedel oftare finns på hyllorna. Apoteksaktörerna bör själva få ingå avtal med läkemedelsföretagen. Det skulle resultera i en högre tillgänglighet för läkemedel, bättre användning av skattemedel för att uppnå god hälsa samtidigt som lika stora kostnadsbesparingar som nuvarande system genererar erhålls. Apoteksaktörerna är de som känner sina kunder bäst och genom att ingå långsiktiga avtal med leverantörer kan de bidra till att minska förvirring och riskerna för felmedicinering genom att minska antalet utbyten för den enskilda patienten. Genom en modell där TLV och apoteksaktörerna tillsammans pressar priserna kan samhällets resurser värnas. Det blir en vinst för alla inblandade.

Konkret innebär apotekens förslag till modifierad modell att TLV, under en period på exempelvis 18 månader, fortsätter enligt nuvarande auktionsmodell för att etablera en låg prisnivå. Efter en omställningsperiod mot en stabil och låg prisnivå får apoteksaktörerna själva välja den leverantör som ger bäst villkor. Det innebär att apoteken kan ställa krav vad gäller leverans samtidigt som de kan leverera kontinuitet till patienterna. Dessutom skapar lösningsmodellen utrymme för ytterligare prispress genom apotekens upphandlingskompetens. Den nya modellen förväntas minska antalet utbyten med ökad trygghet och säkerhet för patienterna som följd. Sveriges Apoteksförening ser mycket positivt på att Regeringen ser över prissättning, tillgänglighet och marknadsförutsättningar inom läkemedels- och apoteksområdet.¹⁸ För att väcka uppmärksamhet kring problematiken startade Sveriges Apoteksförening 2012 kampanjsajten Medicinskapet, (www.medicinskapet.se) vilken har till syfte att illustrera problematiken med dagens modell för beslutsfattare och opinionsbildande aktörer. Den kan också användas för att informera allmänheten om hur det generiska utbytet fungerar.



För att väcka uppmärksamhet kring problematiken startade Sveriges Apoteksförening 2012 kampanjsajten Medicinskåpet.

www.medicinskapet.se

Läkemedel och miljöpåverkan

Läkemedel kan påverka vår miljö negativt. Läkemedel är kemikalier som kan vara svårnedbrytbara och som tas upp av jorden, vattnet, växterna och djuren. Läkemedel som hamnar i naturen bidrar till resistenta bakteriestammar och riskerar att ge hormonella förändringar hos djur, vilket kan skada deras fortplantningsförmåga. Det pågår forskning kring hur läkemedelsindustrin kan minska effekterna på miljön genom att ta fram substanser med minimal påverkan. De läkemedelsföretag som är verksamma i Sverige har även initierat en miljöklassificering i FASS av sina läkemedel.

Men läkemedel behöver inte hamna i naturen utan kan destrueras på ett säkert sätt. Här spelar apoteken en avgörande roll för hur mycket läkemedel som kan samlas in och därmed inte hamna i naturen. Det är svårt att mäta hur mycket av de utskrivna läkemedlen som faktiskt inte konsumeras och hur mycket som därmed borde kunna samlas in. Sveriges Apoteksförening ser ändå att det finns stora möjligheter att förbättra situationen av läkemedels miljöpåverkan och föreslår därför:

- **Att Sveriges Apoteksförening tillsammans med andra aktörer på läkemedelsmarknaden tillsammans med regeringen bör anta ett insamlingsmål och utifrån detta samarbeta i högre utsträckning än tidigare.**
- **Att apoteken fortsätter ta ett större ansvar för att medvetandegöra kunderna om att det finns miljövänliga alternativ då man behöver kassera läkemedel och att förklara fördelarna för kunderna med att lämna in kasserade läkemedel till apoteken.**
- **Att reglerna kring förskrivning av nittio dagars förbrukning bör förändras då det leder till onödigt mycket kassering av läkemedel, exempelvis genom att använda fler provförpackningar första gången en patient får ett nytt läkemedel föreskrivet.**

- Att en miljömärkning av läkemedel tas fram.
- Att regeringen ser över möjligheten att införa incitament som leder till en ökad användning av miljövänliga läkemedel, till exempel genom att:
 - Införa en ökad marginal på miljöcertifierade läkemedel.
 - Införa ett miljökrav när TLV beslutar om läkemedel ska ingå i förmånen eller inte, både när det gäller generika och originalläkemedel.
 - Modellen för att byta ut originalläkemedel mot billigare försäkrar att en viss mängd av generikan består av miljöcertifierade läkemedel.



Avslutningsvis

Apoteken spelar en viktig roll i svensk hälso- och sjukvård. Servicen har en avgörande positiv effekt oavsett om man ser det ur kundens, patientens eller sjukvårdens perspektiv. Farmaceuternas spetskompetens återfinns ingen annanstans i vårdkedjan och bidrar till en mer effektiv läkemedelsanvändning, bättre följsamhet, större kontroll av läkemedels effekter och en bättre hälsa för den enskilde.

Omregleringen av apoteksmarknaden är ännu inte färdig – och apotekens personal vill vara med och bidra än mer i rollen som samhällets läkemedelseexperter. Genom en utveckling av regelverket kan apoteken få en friare roll att bidra positivt både till bättre service och hälsa för patienten – och till en mer effektiv läkemedelsanvändning och läkemedelsdistribution. Möjligheterna att utveckla olika typer av farmaceutiska tjänster är stora om rätt förutsättningar ges och apoteken ses som en självklar aktör i vårdkedjan.

Med denna vitbok har Sveriges Apoteksförening velat peka på de utmaningar och möjligheter som finns. Det är vårt inspel i den viktiga debatten om vårdens framtid och utformning.

I den har apoteken en både självklar och unik roll.

Källor

- 1 Rapporten "Sjukdomspanoramat i Stockholm- idag och i framtiden", nr: 2010:25. Karolinska Institutets folkhälsoakademi.
- 2 Rapporten "Här finns Sveriges viktigaste jobb- En rekryteringsprognos för Valfärdssektorn" från Sveriges Kommuner och Landsting, 2012 samt statistik från Arbetsförmedlingen.
- 3 I form av läkemedelsrelaterade värdkostnader. Promemoria från regeringskansliet "Nationell Läkemedelsstrategi? - en förstudie", nr S2009/4881/HS.
- 4 Rapporten "Sparede sundhedsudgifter" framtagen av PwC på uppdrag av Apoteksforeningen i Danmark, http://www.apotekerforeningen.dk/pdf/rapporter/pwc-sparede_sundhedsudg.pdf
- 5 Doktorsavhandling "Clinical pharmacy services within a multiprofessional healthcare team", No 84/2012, av Lina Hellström, Linnéuniversitetet.
- 6 All apoteksverksamhet ska bedrivas med god kvalitet. Good Pharmacy Practice, GPP, ger internationella riktlinjer för apotekens kvalitetsarbete. Sveriges Apoteksforening har tillsammans med Apotekarsocieteteten tagit fram en version som är anpassad efter de svenska förhållandena. Syftet med svensk GPP är att, med utgångspunkt i befintlig lagstiftning, "best practice" och etiska överväganden säkerställa kvalitetsarbetet inom apoteksbranschen.
- 7 Frisk P, Rydberg T, Carlsten A, Ekedahl A. Patients' experiences with generic substitution: a Swedish pharmacy survey. *Journal of Pharmaceutical Health Services Research*, 2011; 2: 9-15
- 8 Promemoria från regeringskansliet "Nationell läkemedelsstrategi", nr S2011.029, sid 11.
- 9 Promemoria från regeringskansliet "Nationell Läkemedelsstrategi? - en förstudie", nr S2009/4881/HS.
- 10 Promemoria från regeringskansliet "Nationell läkemedelsstrategi", nr S2011.029.
- 11 Tandvårds- och Läkemedelsförmånsverket rapport " 2012 års översyn av apotekens handelsmarginal- en samlad bedömning av ersättningen till apoteksmarknaden", nummer: 2887/2011, från april 2012.
- 12 Sveriges Apoteksforenings branschrapport 2011, sid 4-5.
- 13 På uppdrag av Sveriges Apoteksforening gjorde TNS SIFO 2012 en undersökning utifrån olika kvalitetsaspekter där totalt 1000 personer deltog.
- 14 Socialstyrelsens föreskrifter om ändring i föreskrifterna och allmänna råden (SOSFS 2000:1) om läkemedelshandtering i hälso- och sjukvården. Återfinns på www.socialstyrelsen.se/nyheter/2012mars/lakareskafoljauppaldresanvandningavlakemedel
- 15 Rapport från Socialstyrelsen "Läkemedelsförsäljningen i Sverige – analys och prognos", nr: 2012-5-9, maj 2012.
- 16 Frisk P, Rydberg T, Carlsten A, Ekedahl A. Patients' experiences with generic substitution: a Swedish pharmacy survey. *Journal of Pharmaceutical Health Services Research*, 2011, 2: 9-15
- 17 Dagens Nyheter, 14 april 2012
- 18 Pris, tillgång och service - fortsatt utveckling av läkemedels- och apoteksmarknaden, SOU: 2012:75

Om Sveriges Apoteksforening

Apoteksbranschen är en del av den svenska hälso- och sjukvården och ansvarar för en trygg och säker läkemedelsförsörjning i hela landet. I branschen arbetar människor med stor kunskap om läkemedel, läkemedelshandtering, läkemedelsanvändning och hälsofrågor. Sveriges Apoteksforening är en branschorganisation som bildades i samband med omregleringen av apoteksmarknaden år 2009 och företräder en majoritet av alla apotek i Sverige. Den övergripande målsättningen för Sveriges Apoteksforening är att säkerställa att apoteksbranschen genom sin mångfald, utveckling och roll förblir en viktig och bidragande del i det svenska samhället. Uppdraget går ut på att skapa bästa möjliga villkor för medlemsföretagen samtidigt som kund- och samhällsnytta för patienter tillvaratas. De fyra huvudfrågor som Sveriges Apoteksforening verkar för är hög kvalitet, patientsäkerhet, god utbildning och hög kompetens inom branschen.

Totalt hade Sveriges Apoteksforening i november 2012 tio medlemsföretag som tillsammans drev 1264 apotek över hela landet. De tio medlemsföretag utgörs av: Kronans Droghandel, Medstop Apotek, Doc Morris Apotek, Apoteket AB, Apotek Hjärtat, Apoteksgruppen, Cura apoteket, Vårdapoteket, ApoEx och SOAF (Sveriges oberoende apoteksaktörers forening, som representerar 15 företag med totalt 21 apotek). Detta innebär att Sveriges Apoteksforening representerar i stort sett alla aktörer på marknaden.

